

Aksaray’da Çekilen Somuncu Baba Filminde Aile

Eşe Çağlar*

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Öz

Tarihi süreçte, toplumların sosyal ünitesi olma görevini daima muhafaza eden aile, eşler ve çocuklardan müteşekkil olup içtimai bünyenin çekirdeği sayılmıştır. Ailenin yapısı, tarihin her çağında bir cemiyetin bütün hayatında aynı kalmamış, köklü değişimler yaşamıştır. Aileyi, kendi potasında değerlendiren İslam dini aileye yeni boyutlar kazandırmıştır. İslamiyet aileyi, kişinin huzur bulduğu bir ortam, neslin devamı için bir vesile ve kişiyi çeşitli kötülüklerden alıkoyan bir vasıta olarak görmüştür. Türk ailesi de tarihi gelişim kimliğini sürdürmüş ve İslamiyet’in kabulüyle harmanlanarak, güçlü bir müessese haline gelmiştir. Toplumunu yönlendiren kültür liderleri, özel yaşamları ile aileye örnek teşkil etmiştir. Anadolu’nun İslami liderlerinden birini temsilen, ekseriyetle Aksaray şehrinde çekimleri yapılan Somuncu Baba filminde İslam kültür ve medeniyetinin kalbi boyutunu işleyen, gönül terbiyesini esas alan tasavvuf ahlakı ile Türk İslam ahlakı birleştirilmiş, Türk aile ahlakı ile tasavvufi düşünce içerisinde İslam aile ahlakının örnek bir modeli çizilmiştir. Filmde, aile kurmanın hukuki dayanağı olan nikâhın şahitler huzurunda kıyılmasına ve ailenin selameti için yapılan duaya yer verilmiştir. Aile fertleri arasındaki karşılıklı görev sorumlulukları bildiren aile hukuku, kadının fedakârlığı ile birleştirilmiştir. İzdivaç, sosyal hayatın vazgeçilmez realitesi kabul edilmiştir. Evlilik mübarek sayılmış, mahremiyet, dayanışma, sevgi ve sadakat esasına dayandırılmıştır. Babanın aile içerisindeki yeri ve öneminin vurgulandığı filmde, babanın evlada öğrettiği ilim, verdiği terbiye ve güzel ahlak ele alınmıştır. Filmde Türk İslam ailesinde, ruh ve mana yönünden babanın ağır basması üzerine durulurken, evladın babaya hürmet ve hukukuna riayeti konusu telaffuz edilmiştir. Bu çalışmanın amacı; Türk sineması ve tarihi kapsamında, 2016 yılında vizyona giren Somuncu Baba Aşkın Sırrı filminin genel değerlendirmesini yaparak, İslam tasavvufunun Anadolu’ya ulaşması ve yayılması ile birlikte, tasavvuf ruhunun kültür tarihimiz ve Türk ailesi üzerindeki etkilerini, Somuncu Baba filmi nezdinde değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Aile, Sinema, Hukuk, Türk.

The Family in the Film “Somuncu Baba” Taken in Aksaray

Abstract

The family establishment which has always kept its role of being social unity of societies has been accepted as the core of social structure during the historical process. It consists of spouse and children. The family structure has not stayed the same during the life in a community throughout the history, because it has radical changes in the process of time. The Islamic religion has added new dimensions to the family by evaluating it in the Islamic rules. The family in Islam has been regarded as the environment in which individuals feel at peace, the means to sustain continues generation and the means to avoid various badness. The family in Turkish society, which continues the historical development, has been strengthen by being composed with the Islamic rules after the acceptance of Islam. The leaders who guide the society set an example to the family life with their private life. Turkish – Islamic morality is composed with the mystic morality based on the intangible treatment by dealing with the spritual behavior in Islamic culture and civilization in the film “Somuncu Baba” taken in Aksaray, which represents one of Islamic leader of Anatolian. Moreover, morality in the family in Islam is described as a representative model by considering the family ethics in Turkish society and mystic opinion in Islam. The legal marriage

being the legal basis of starting a family in the presence of the witness and pray for safety of the family are also included in the film. The family law that states mutual duties among family members is composed with the altruism of women. Marriage is accepted as one of essential realities in social life. It is also blessed on the basis of privacy, solidarity, love and loyalty. The knowledge that the father teaches it to his child, the way of his discipline and good morality is presented in the film emphasizing the role and the importance of the father in the family. Moreover, the respect of the child for his father is shown when the dominance of the father with respect to soul and sense is emphasized during the film. This research aims to present the effect of Islamic mysticism on the family in Turkish society, Turk cinema the history after Islamic mysticism has expanded to Anatolian and the connection between past and future of the family by evaluating the film "Somuncu Baba."

Keywords: Islamic Mysticism, Family, Cinema, Law, Turks

GİRİŞ

Tarih insan topluluklarının bilinmeyen zamanlardan beri ortaya koydukları maddi manevi değerleri bugünlere aktarması ve milletlerin geçmişi ile olan bağlarını devam ettirmesi itibariyle büyük önem arz etmektedir. Bir insanın "muhitinin tarihini öğrenmesi, insanın kendisini ve mensup olduğu camiayı öğrenmesi ve anlaması demektir."¹ Türk tarihini anlayabilmenin ve yorumlayabilmenin yolu da tarihi seyir içerisinde izlenen Türk coğrafyalarına hâkim olmaktan geçer. Bu bağlamda Türk tarihinin genelini ele aldığımızda -mutlak manada tarihi seyirini incelediğimizde- dinamik bir yaşam tarzını, kültürel bir pratik olarak değişik coğrafyalara yayan ve aynı dönemde farklı devletler kurarak bu kültürel pratiği geniş bir sahada muhafaza eden bir yapıyı görürüz.

Türklerin İslamiyet'i benimsemeleri ile birlikte, Türk milli kültürü yeni bir oluşum sahası içerisine girmiştir. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında, tasavvuf ve tasavvufi zümrelerin önemli bir yeri vardır. Anadolu'nun manevi fethinin, manevi mimarları olan bu gönül sultanları, Anadolu'nun fethi ile başlayan süreçte; fethedilen toprakların maddi-manevi açıdan ihya edilmesinde önemli roller üstlenmişlerdir. Zamanla Ahmet Yesevî, Mevlana, Hacı Bektâş-ı Veli ve Yunus Emre gibi sufiler, Anadolu insanının hamisi haline gelmişlerdir.²

Yeryüzündeki değişik kültür kuşaklarında ve farklı çağlarda ortaya çıkan şehir yapılarının, coğrafi ve kültürel faktörlerden maksimum ölçüde etkilendiği bilinmektedir.³ Konya, Kayseri, Kırşehir, Amasya, Niğde, Tokat, Ankara ve Aksaray bu misali yansıtan önemli kültür merkezleri konumundadır. Bu bağlamda Anadolu'nun mamur hale gelmesinde önemli roller üstlenen gönül sultanları mutlak manada Anadolu coğrafyası ile bütünleştiği gibi Anadolu şehirlerinin kültür yapıları ile de hemhal olmuş tarihi şahsiyetlerimizdir.

¹ Togan, A. Zeki Velidi, *Tarihte Usul*, III. bs., Enderun Yay., İstanbul 1981, s. 18.

² Özköse, Kadir, "Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında Tasavvufî Zümre ve Akımların Rolü", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas, 7/1 (2003):249.

³ Alkan, Ahmet, "Şehir, Şehirleşme ve Aile", *Türk Aile Ansiklopedisi*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara 1991, III, 960.

Türk İslam kültürünün belleklerinden biri olan Aksaray şehri bünyesinde barındırdığı kültürel potansiyeli itibariyle önemli bir yere sahiptir. Bu kültürel potansiyelin ortaya çıkmasında mühim bir noktada bulunan Somuncu Baba, Horasan'da yakılan aşk ateşinin Aksaray şehrine taşıyıcısı olmuştur. Şeyh Hamid-i Veli, Hamiddin-i Kayseri veya Aksarayı, Ekmekçi Koca⁴ gibi isimlerle bilinen Somuncu Baba; sadece Aksaray şehrine değil, Anadolu coğrafyasının tümüne atfedebileceğimiz gönül mimarları arasındadır.

Sinema toplumsal olay ve olguları perdeye yansıtan bir ayna olması itibariyle önemlidir. Bu bağlamda tarihin konusu olan, insanı konu alması ve geçirdiği toplumsal değişim ve dönüşümleri işleme aynı zamanda bu değişim ve dönüşümlere tanıklık etmesi sinemanın tarih ile olan bağını ortaya koymaktadır. Çekimleri tamamlanarak 2016 yılında vizyona giren ve yönetmenliğini Kürşat Kızbaz'ın yaptığı "Somuncu Baba Aşkın Sırrı" filmi; önemli manevi şahsiyetlerimiz arasında yer alan Somuncu Baba'nın hayatını, dinamik bir hareketlilik içerisinde beyaz perdeye yansıtması ve günümüz ailesine örnek teşkil etmesi itibariyle büyük önem kazanmaktadır.

TÜRK SİNEMASININ KİLOMETRE TAŞLARI

Sinema bir görüntü sanatıdır, diğer bir ifadeyle görüntü diliyle yapılan bir anlatı sanatıdır.⁵ Sinema içinden çıktığı ve hitap ettiği toplumun sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik durumu hakkında fikir verme kapasitesine sahip teknolojik bir imkân⁶ olduğu gibi toplumsal değişim ve dönüşümlere tanıklık etmesi itibariyle tarihi bir olgudur. Sinemada ele alınan farklı dünyalar, yaşam biçimleri, olaylar ve tüm bunların farklı zaman dilimlerini yansıtıyor olması, sinemanın toplum üzerindeki etkinliğini arttırdığı gibi gerçek yaşamla kıyaslamasını yapan seyirci için de inandırıcılığı yüksek, anlamlı bir sistemi oluşturmaktadır.

1894'te keşfedilen sinematografin aynı yıl İstanbul'a getirildiğinden bahisle Osmanlı sinema tarihi başlatılmış olup⁷, ilk film gösterimi II. Abdülhamit Dönemi'nde 1896'da Bertrand adlı bir Fransızın Saray'da yaptığı gösterimler ile başlamıştır.⁸ İlerleyen süreçte resmi makamların, sinematograf adı verilen aletin "ilmi yönden insanlık için faydalı" olduğunu belirtmesi⁹ Osmanlı'nın sinemaya olumlu bakışını etkileyen, önemli bir unsur olmuştur. Böylelikle toplumsal yaşamın belirli bir biçim doğrultusunda düzenlenmesini sağlayan simgeler, sinematografik imgelere dönüşmeye başlamıştır.

⁴ Hızlı, Mefail, "Somuncu Baba", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/2 (1987):264.

⁵ Künüçen Hale- Künüçen Şükrü, "Sinema'nın Türkiye'ye Girişi ve İlk Yılları", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara 2002, XV, 861.

⁶ Uzdu, Halil, "Türk Sinemasında Din İmgesi Üzerine Din Sosyolojisi Açısından Bir Bakış Denemesi", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Kars, 5 (2016):25

⁷ Zengin, Halise Kader, "Kitap Tanıtımı: Sinema ve Din Eğitimi", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ankara, 7/2 (2016):206.

⁸ Künüçen, "Sinema'nın Türkiye'ye Girişi...", *Türkler*, XV, 862.

⁹ Yağmur, Memduh, "Sinemanın Osmanlı Devleti'ne Gelişi ve İlk Film Gösterileri", *Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Asos Congress Bildiri Kitabı*, Asos Yay., Elazığ 2016, I, 2928.

Sinemanın doğuşuyla özdeş tutulan belgesel film¹⁰; kendi yaşadığı çağın, kendi yaşadığı toplumun sorunlarını konu alması¹¹ itibariyle önem arz etmektedir. Türk sinemasının başlangıcı sayılan ve Fuat Uzkınay tarafından çekimleri I. Dünya savaşı öncesinde başlatılan, “Ayastefenos’daki Rus Abidesinin Yıkılışı”¹² adlı belge filmi, tartışmalı olmakla birlikte¹³ ilk Türk filmi olarak ortaya çıkmıştır. 1914’de ilk sinema gazete ve dergileri yayımlanmaya başlamış olması itibariyle dikkat çekicidir.¹⁴ Böylelikle Türk toplumuna kendini hissettirmeye başlayan sinema, sosyo-kültürel değişimleri beraberinde getirmiş olup, toplumun yaşayışında köklü yapısal dönüşümlere başlangıç teşkil etmiştir.

Enver Paşa’nın 1915’de “Ordu Film Dairesi”nin kurulmasına¹⁵ öncülük etmesi, Türk Sinemacılığının başlamasını sağladığı¹⁶ gibi sinemaya verilen değeri arttırmıştır. İlerleyen süreçte, tabiatıyla Cumhuriyet tarihinin siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik seyrini takip eden, bir düzen içerisinde gelişim göstermiş olan Türk sineması; dönemin tek yönetmeni¹⁷ Muhsin Ertuğrul tarafından yürütülmekle beraber, çekilen filmler “filme alınmış tiyatro” niteliği¹⁸ taşımıştır. Muhsin Ertuğrul’un genel sinemasına baktığımızda tarihsel süreci ele alan “Ateşten Gömlek”, “Bir Millet Uyanıyor”, “Bataklı Damın Kızı Ayşe” gibi Türk sinemasında “ilk kurtuluş savaşı filmleri” ve “ilk köy filmi”¹⁹ konulu önemli çalışmaları mevcuttur. Bu misaller Türkiye’de sinemanın ilk zamanlarında, genç edebiyatçıların eserlerinden yararlandığını, onları değerlendirdiğini, hitap ettiği kitleye tanıttığını ve tarihi konulara yer verdiğini ortaya koymaktadır.²⁰

1950’li yıllara kadar Türkiye’de sinema; yetersiz altyapı, Muhsin Ertuğrul’un tek kişi hâkimiyeti ve benzer nedenlerle maalesef kültürel olgu olarak toplumsal hayatta belirgin bir etkinlik gösterememiştir. Teknik ve sanat anlamında yetersizliklerin yanında bu yıllarda çekilen film konularının içerikleri de dikkate alındığında hissedilmeyen toplumsal etkinliğin sebepleri anlaşılır hale gelmektedir. Çünkü bu dönemde çekilen Türk filmlerinde aile, kadın, evlilik gibi toplumsal değerlere

¹⁰ Akkoyun, Turan, “Aksaray’da Çekilen Somuncu Baba Filminin Sinema Tarihimizdeki Yeri Hakkında Tarihi Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Aksaray Sempozyumu*, 27-29 Ekim 2016 Aksaray, Aksaray Üniversitesi Somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yay., Aksaray 2016, 983.

¹¹ Özön, Nijat, *Sinema Sanatına Giriş*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2008, s. 200.

¹² Özön, Nijat, *Fuat Uzkınay*, TSD Yay., 1970, s. 8-10.

¹³ Künüçen, “Sinema’nın Türkiye’ye Girişi...”, *Türkler*, XV, 864.

¹⁴ Zengin, “Kitap Tanıtımı: Sinema...”, s. 206.

¹⁵ Onaran, Alim Şerif, *Türk Sineması*, Kitle Yay., 1994, I, 13.

¹⁶ Künüçen, “Sinema’nın Türkiye’ye Girişi...”, *Türkler*, XV, 865.

¹⁷ Özgüç, Agah, *100 Filmde Başlangıçından Günümüze Türk Sineması*, Bilgi Yay., s. 15.

¹⁸ Tezcan, Mahmut, “Toplumsal Yaşantımızda Sinema ve Halk Eğitimindeki Rolü”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Ankara, 5/3 (1972):173.

¹⁹ Özgüç, *100 Filmde Başlangıçından*, 16.

²⁰ Akkoyun, Turan, “Türk Sineması Neyi Temsil Ediyor?”, *Tarih ve Düşünce*, 2 (2005):62.

geleneksel Türk toplum yapısında karşılığı bulunmayan batılı formlarla yaklaşılmıştır.²¹

1950'li yıllar ile birlikte, değişen tarihi süreçte; iç göç, işsizlik, şehirleşme, sanayileşme²² gibi sorunlar toplumun gündemine gelmiştir. Sadece bir sanat uğraşısı olmanın ötesinde, kültürel bir olgu özelliği taşıyan Türk sineması, bu dönem ile birlikte toplumsal hayatın anlaşılmasına kaynak²³ teşkil etmeye başlamıştır. Böylelikle Türk filmleri çekildiği dönemin toplumsal yapısını anlayabilmek için iyi bir imkân olarak izleyiciye sunulmuştur. Yeşilçam filmleriyle şahlanışa kalkan Türk sineması, Türkiye'de ulusal sinemadan bahsettirdiği gibi dünya hâkimi Hollywood sinemasının, ulusal rakiplerinden biri olarak²⁴ kendini kabul ettirmeyi başarmıştır.

Türk Sineması için 1960'lı yıllar, sinemanın toplumsal ve kültürel etkilerini kullanması açısından bir dönüm noktası²⁵ olmuştur. 1960'lı yıllardan itibaren kurumsal ve sanatsal gelişme işaretleri göstermeye başlayan Türk Sinemasının toplumsal olgu ve olayları dikkate almaya başladığı görülmektedir.²⁶ Sinema ile kültürün farklı şekillerde etkileşim içerisinde bulunduğu ve toplumsal olayları içselleştirdiği bu dönemde aile olgusuna değinmek doğru olacaktır.

Türk sineması; aile olgusuna cumhuriyet ideolojisinin bakış açısıyla yaklaşmış ve ailenin geçirdiği değişimleri, yaşadığı tecrübe ve serüvenleri bu gözle sinemaya taşımıştır.²⁷ Bu dönemde sinemanın büyük şehirlerden Anadolu'ya taşınması, sinemacıların aile olgusuna bakışlarını kısmen de olsa "yerlileştirmiştir" denilebilir.²⁸ Ayrıca bu süreçle birlikte din, dindarlık, dinî hayat ve din adamı gibi dinî içerikli filmlerde toplumsal hayatta hissedilmeye başlanmıştır. Bu dinî içerikli filmler; "toplumsal gerçekçi", "ulusal", "devrimci", "dinî" ve "milli" sinema akımları²⁹ başta olmak üzere çeşitli sinema anlayışlarına uygun olarak çekilen filmler çerçevesinde yorumlanmaya başlanmıştır.

²¹ Yenen, İbrahim, *Toplumsal Tezahürleri Bağlamında Türk Sinemasında Din Dindarlık ve Din Adamı Olgusu*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara 2011, s. 17.

²² Uzdu, Halil, "Modernleşme Sürecinde Türk Sineması ve Din", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016):1169.

²³ Uzdu, "Türk Sinemasında Din İmgesi Üzerine...", s. 26.

²⁴ Yıldırım, Tunç, "Türk Sinema Tarih Yazımı ve Türler: Yeşilçam'ın Oluşum Döneminde Başat Türlerinin Eleştirel Söylem Üzerinden Tanımlanması (1948-1959)", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 72 (2015):36-37.

²⁵ Kasım, Metin- Atayeter, H. Deniz, "1960'lı Yıllarda Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1/4 (2012):26.

²⁶ Uzdu, "Modernleşme Sürecinde...", s. 1165.

²⁷ Tosun, Necip, "Türk Sinemasında Aile", *Türk Aile Ansiklopedisi*, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara 1991, III, 902.

²⁸ Tosun, Necip, "Aile Filmleri", *Türk Aile Ansiklopedisi*, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara 1991, III, 905.

²⁹ Uzdu, "Türk Sinemasında Din İmgesi Üzerine...", s.33.

Dinî film örneklerinden olan, “Somuncu Baba Aşkın Sırrı” filmini kaynağını İslamiyet’ten, Allah inancından alan milli sinemanın uzantısı³⁰ olarak görmek ve milli sinemaya değinmek yerinde bir davranış olacaktır.

Türk Sineması, inanç ve kültür farklılıklarının aile kurumu üzerindeki etkilerini anlatan, “Birleşen Yollar” filmiyle Türk halkının öz değerlerini yansıtan Milli Sinemaya geçmiştir.³¹ 1970’lerin başında geleneğe, kültür birikimine ağırlık veren bir sinema anlayışının ilk ürünlerinin yönetmeni Yücel Çakmaklı, halkının kültür birikimi ve öz değerlerine sahip çıkarken, yıllardır yok sayılan, atlanılan manevi değerleri, moral unsurlarını gündeme getirmiştir. Çakmaklı Türk toplumunun bünyesine uymayan, ithal beğeni ve ilkelerin, özden kopuşun aileyi, toplumu kişiliksizleştireceğini, kimliksizleştireceğini savunur.³² *Türk’ün milli hüviyetini ortaya çıkarmak üzere tarihe yeniden bakmak*³³ ifadesine Türk sinemasında anlam kazandıran Çakmaklı, bu film ile aile olgusuna “bir başka açıdan bakan” ilk yönetmen³⁴ olduğu gibi Milli Sinema akımının teorik kuramcısı ve ilk uygulayıcısı³⁵ olmuştur.

Milli sinema, ilk başta çağımız Türk insanının dünya görüşünü yansıtan bir sinema olmak zorundadır. Bu elbette ki tarihimizden, dinimizden, geleneklerimizden, insanımızın sürekli yaşadığı birçok olayın birikimi sonucunda oluşmuş bir dünya görüşüdür.³⁶ Bu birikim Türk milletinin yaşam tarzı olan, Türk kültürünü içine aldığı gibi bağımsızlık, mücadeleçilik, yardımseverlik, sevgi, dostluk, çalışma, doğruluk, dürüstlük, azim, kararlılık ve aile gibi hususları da içerir.³⁷ Bu bağlamda, Türk toplumunun bel kemiği olan; Türk kimliğini ve Allah inancını bünyesinde barındıran, milli şuurun sinema diliyle anlatılması milli sinemayı oluşturmuştur.

Milli sinemanın nihai örnekleri arasında yerini alan ve çekimleri tamamlanarak 2016 yılında vizyona giren “Somuncu Baba Aşkın Sırrı” filmi benzerleri arasında, Türk sinemasındaki yeri, yapımı ve filme gösterilen ilgi tarih metodolojisi çerçevesinde dikkati çeken bir hususu ortaya koymuştur. ³⁸ Filmde ele alınan konular ihtiva ettiği Anadolu kültürünün tasavvuf ahlakı ile birleşerek, “Anadolu Mucizesinin”³⁹ temelinde yer alan genel manayı yansıtmıştır.

SOMUNCU BABA AŞKIN SIRRI VE EMSALLERİ

Kültür dünyamızın şekillenmesinde önemli bir yeri bulunan tasavvuf, kul ile Allah arasında ihsan olayının gerçekleşmesi veya kulun ihsan vasfını kazanmasının

³⁰ Akkoyun, “Aksaray’da Çekilen...”, s. 986.

³¹ Yenen, İbrahim, “Türk Sinemasında İslamcılık Pratiği: Milli Sinema Örneği”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1/3 (2012):243.

³² Tosun, “Aile Filmleri”, TAA, III, 908.

³³ Güngör, Erol, *Dünden Bugünden Tarih-Kültür-Milliyetçilik*, II. b., Mayaş Yay., Ankara 1984, s. 98.

³⁴ Tosun, “Aile Filmleri”, TAA, III, 908.

³⁵ Yenen, “Türk Sinemasında İslamcılık...”, s. 254.

³⁶ MTTB Milli Sinema Açıkoturumu, MTTB Sinema Kulübü Yay., İstanbul, 1973, s. 175-176.

³⁷ Akkoyun, Turan, “Türk Kültürünün Sinemaya Yansıması Üzerine Bir Tarih Araştırması”, *I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, 20-21 Mayıs 2017, Bosna-Hersek, Bildiri Özetleri, Saraybosna 2017, s. 15.

³⁸ Akkoyun, “Aksaray’da Çekilen...”, s. 981.

³⁹ Nurbaki, Haluk, *Anadolu Mucizesi*, Damla Yay., İstanbul 1985, s. 13.

yollarını gösteren ilim⁴⁰ olmakla birlikte insanın kendi ruhunu incelemesi yöntemidir.⁴¹ Türklerin topluca İslamiyet'i kabulü ile birlikte Türk coğrafyaları olan Horasan ve Maverainnehr bölgeleri tasavvuf ilminin önemli merkezleri haline gelmiştir.⁴² Gönül terbiyesini, tasavvuf ilminin bu muhtelif mekânlarından alan ve tasavvufun umumileşmesinde⁴³ önemli bir noktada bulunan Somuncu Baba, XIV. yüzyılda ve XV. yüzyılın başlarında yaşamış tarihi bir şahsiyettir. Ayrıca şehir tarihçiliği açısından ülkenin farklı bölgelerinde yer alan Malatya, Darende, Bursa, Kayseri ve Aksaray şehirlerinin vazgeçemeyeceği bir kültür adamıdır.⁴⁴

İlim ve irfan ocaklarının oldukça rağbet gördüğü bir asırda yetişen⁴⁵ Somuncu Baba, Anadolu İslam kültürünün, dinamik bir yaşam tarzı haline gelmesinde önemli bir yere sahip olduğu gibi Anadolu'nun manevi fethini gerçekleştirerek, Anadolu'yu bir gönül coğrafyası haline getirmekte misyon üstlenen önemli mutasavvıflardan bir tanesidir. Halk arasına karışarak melamî meşrep bir hayat süren Somuncu Baba, pişirdiği somunlarla sokak sokak dolaşarak "somunlar, müminler"⁴⁶ nidaları ile insanların teveccühünü kazanmıştır.

Asırlar geçse de değerinden bir şey yitirmeyen Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli, Mevlana gibi tarihi şahsiyetlerimiz arasında yer alan Somuncu Baba; yönetmenliğini ve yapımcılığını Kürşat Kızbaz'ın üstlendiği⁴⁷ ve göze hitabı yüksek tutulan; Zinciriye Medresesi, Selime, Güzelyurt, Sultanhanı, Hasan Dağı⁴⁸ gibi farklı mekânlarda çekimleri yapılan, "Somuncu Baba Aşkın Sırrı" filmi ile beyaz perdeye taşınmıştır.

Somuncu Baba Aşkın Sırrı filmi, Mahmut Ulu'nun *Somuncu Baba Aşkın Sırrı* adlı biyografik romanından⁴⁹ esinlenerek sinemaya aktarılmıştır. Bu yönüyle *Somuncu Baba Aşkın Sırrı* filmine örnek teşkil eden ve romandan sinema filmi yapılan eserler de mevcuttur. Bunlar arasında; *Ateşten Gömlek*, *Sinekli Bakkal* (Halide Edip Adıvar), *Çalikuşu*, *Yaprak Dökümü* (Reşat Nuri Güntekin), *Bir Millet Uyanıyor* (Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu), *Hıçkırık*, *Küçük Hanımefendi* (Kerime Nadir Azrak), *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*, *Sözde Kızlar* (Peyami Safa), *Üvey Ana* (Aka Gündüz), *Kuyucaklı Yusuf* (Sabahattin Ali) vb. gibi roman-film üzerinden çalışmalar⁵⁰ sinema tarihimizin ilk dönemlerinden itibaren mevcuttur.

⁴⁰ Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yay., Ankara 1997, s. 689.

⁴¹ Altıntaş, Hayrani, *Tasavvuf Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara 1986, s. 1.

⁴² Ahmedova, Zamira, *Türkler Arasında İslamiyet'in Yayılmasında Tasavvufun Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara 2006, s. 30.

⁴³ Köprülü, Fuat, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, V. bs., Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 1984, s. 15.

⁴⁴ Akkoyun, "Aksaray'da Çekilen...", s. 981.

⁴⁵ Hızlı, "Somuncu Baba", s. 264.

⁴⁶ Şahin, Haşim, "Somuncu Baba", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2009, XXXVII, 377.

⁴⁷ "Somuncu Baba Aşkın Sırrı Filminin Aksaray Galası Yapıldı", *Aksaray Haberleri*, 23 Mart 2016

⁴⁸ *Aksaray Haberleri*, 7 Nisan 2016.

⁴⁹ "Aşkın Sırrı Somuncu Baba İsimli Kitap Çıktı", *Aksaray Haberleri*, 10 Aralık 2013.

⁵⁰ Kale, Özlem, *Türk Sinemasını Besleyen Romanlar (1922-1946)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2009. adlı çalışmadan temin edilmiştir.

Sinema türlerinin tek birine atfedilemeyecek bir film özelliği taşıyan Somuncu Baba filminde genel manada, dinî film türü vurgulanmıştır. 1961 yılında “Hz. Ömer’in Adaleti” (Yönetmen: Nejat Saydam, 1961) adlı film ile başlayan, dinî film türünün temeli, dine dayanmakla birlikte farklı türlerde kullanılan özellikleri de içermektedir.⁵¹ Bu tarz sinema; konulara yaklaşım biçimi, işleyiş biçimi ve kullanılan araç-gereçler yönünden farklı türlerle büyük benzerlikler gösterdiği gibi tarihsel, biyografik ve destan film türleriyle de yakın ilişki içerisinde⁵² olup toplumsal ve tarihsel bağlama tanıklık etmektedir.

Veysel Karani (Yönetmen: Hüseyin Peyda, 1965), *Hz. Aişe* (Yönetmen: Nuri Akıncı, 1966), *Allah’ın Arslanı Hz. Ali* (Yönetmen: Tunç Başaran, 1969), *Hz. Ömer* (Yönetmen: Asaf Tengiz, 1973), *Hz. Ömer’in Adaleti* (Yönetmen: Osman Seden, 1973), *Rabia İlk Kadın Evliya* (Yönetmen: Süreyya Duru, 1973), *Gönüller Fatihi Yunus Emre* (Yönetmen: Özdemir Birsell, 1973), *Yunus Emre Destanı* (Yönetmen: Çetin İnanç, 1973), *Mevlana* (Yönetmen: Atıf Yılmaz, 1973), *Yunus Emre* (Yönetmen: Engin Temizer, 1986), *Veysel Karani - Sonsuzluğun İki Yakası* (Yönetmen: İsmail Güneş, 1993), *Veysel Karani* (Yönetmen: Nazif Tunç, 2007), *Hz. Rabia* (Yönetmen: Nazif Tunç, 2008), *Hz. Ömer’in Doğuşu* (Yönetmen: Nazif Tunç, 2012), *Yunus Emre: Aşkın Sesi* (Yönetmen: Kürşat Kızbaz, 2014). gibi filmler, dinî film türünün örnekleri arasındadır.

Dinî film türlerinde senaryolar tamamen tarihsel karizmatik dini şahsiyetler⁵³ ve mesajları⁵⁴ üzerine kurgulanmaktadır. Genel olarak peygamberlerin, din büyüklerinin, halife ve sahabenin hayatlarının konu edildiği dini içerikli filmler, Türk sinemasının tarihi⁵⁵ perspektifi içerisinde değerlendirilebilecek önemli temayı oluşturmaktadır. Buna benzer içerikli *Sultan Divanı ve Afyonkarahisar’da Mevlevîlik Belgesel Filmi* (Hakan Yılmaz, 2015) isimli bir genel amaçlı proje gerçekleştirilmiştir.

Türk tarihinin geneli incelendiğinde Anadolu’nun Türk İslam yurdu haline gelmesinde pek çok etken vardır, bunlardan biri de tasavvuf ve tasavvufi zümrelerdir.⁵⁶ Filmde de değinildiği üzere Ahmed Yesevî, Mevlana, Hacı Bektâş-ı Veli, Yunus Emre, Hacı Bayram gibi sufiler Anadolu insanının hamisi hâline gelmiş ve tarihi süreçte önemli roller üstlenmişlerdir.⁵⁷ Bu tarihi din büyüklerinin filmleşme süreci,

⁵¹ Yenen, *Toplumsal Tezahürleri...*, s. 53.

⁵² Özön, *Sinema Sanatına Giriş*, s. 211.

⁵³ Yenen, *Toplumsal Tezahürleri...* s. 55.

⁵⁴ Uzdu, “Türk Sinemasında Din İmgesi Üzerine...”, s.35.

⁵⁵ Bağır, Mehmet, *Türk Sinemasında Tarihi Film Olgusu*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Sinema ve Televizyon Ana Bilim Dalı, Erzurum 2016, s. 65.

⁵⁶ Özköse, “Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında...”, s. 249.

⁵⁷ Çağlar boyu devam eden bu rolün pek çok tarihi aktörü bulunmaktadır. Bu durum daha sonraki yüzyıllarda da devam etmiştir. Osmancık, Sandıklı, Bodrum, Domaniç, Sinop, Giresun, Denizli, Makedonya, Kayseri ve Şarkkışla gibi yerleşim yerlerinde Koyun Baba buna verilebilecek örneklerden sadece bir tanesidir. Anadolu’nun Fethi Türkleşmesi ve İslamlaşması aşamasında Horasan’dan Anadolu’ya gelen Koyun Baba ismiyle 18. Yüzyıl ortalarına kadar hizmet veren Karahisar-ı Sahip Sancağı, Sandıklı Kazası, Yağdı Köyündeki Zaviye şuradan ele alınmıştır: Mustafa Karazeybek, “Afyonkarahisar-Sandıklı’da Koyun Baba Zaviyesi”, Uluslararası Nehrin Piri Koyun Baba Sempozyumu, 13-14 Mayıs 2016 Bildiriler Kitabı, Hitit Üniversitesi Yay., Çorum Aralık 2016, s. 255-256.

toplum tarafından kabul görmüş, “dini şahsiyetlerin hayatı bağlamında anlatılması”, bu gönül sultanlarının dünya tasavvuruyla eski zamanlara ait gelenekle özdeşleşmesini sağladığı gibi izleyici kitlesi için de heyecan uyandırıcı bir süreci başlatmıştır.

Ekonomik ve sosyal koşullardan beslenen sinema, toplumun bir yansıması olarak ortaya çıkmış ve tarihi süreçte gelişim göstererek, bireylerin ortak değerlerini beyazperdeye taşımıştır. Türk toplumunun kültürel birikiminin her bakımdan sahneye yansıtıldığı Somuncu Baba Aşkın Sırrı filmi; sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverlik, paylaşmak, sabır gibi toplumun öz değerlerinden pareler sunması itibarıyla önem kazanmıştır. Türk İslam kültürünün aidiyetlerinin, dinamik bir yaşam çerçevesinde izleyiciye sunulduğu filmde; zaman, mekân ve kişilerin varlığının⁵⁸ yerinde kullanımı ve görselliğin mükemmelliği sinematografik imgeleri güçlendirilmiştir. Böylelikle “Somuncu Baba Aşkın Sırrı Filmi”, döneminin en fazla izlenen 100 filmi arasında⁵⁹ yerini aldığı gibi Avrupa’da da vizyona girmiştir.⁶⁰

Mekân kavramının dinamik bir hareketlilik ile sürekli değişim göstermesi, Somuncu Baba’nın ilahi aşkı arama yolunda göstermiş olduğu İslami duruşu⁶¹ temsil etmektedir. Bununla birlikte, *hayal ve hakikat... İslam ve aşk... arayış ve beklenti* yolunda Hicaz'dan Şam'a, Malatya'dan Kayseri'ye ve Bursa'dan Aksaray'a uzanan hikâyesiyle vermiş olduğu zorlu mücadele, çekilen çile ve sonunda yaşanan mutluluk perdeye yansıtılmıştır.

Şehir ve manevi şahsiyet denilince evvela Hz. Eyyüp-Şanlıurfa, Eyyüp Sultan-İstanbul, Mevlana Celâleddin-i Rûmî-Konya, Hacı Bayram-ı Veli-Ankara, Yunus Emre-Sivrihisar, Somuncu Baba-Aksaray, Koyuncu Baba-Osmancık, Sultan Divani - Afyonkarahisar akla gelir.

Aksaray şehri⁶², tarihi süreç içerisinde Anadolu’nun ilmî, iktisadî, içtimaî merkezlerinden birisi⁶³ olarak hala önemini muhafaza eden şehirlerimiz arasındadır. Aksaray’ın İslam medeniyeti kökünden gelen bir yapı üzerine inşa edildiğinin vurgusu

⁵⁸ Adanır, Oğuz, *Sinemada Anlam ve Anlatım*, II. bs., Alfa Yay. İstanbul, 2003, s. 147.

⁵⁹ “Somuncu Baba Aşkın Sırrı Filmi En Fazla İzlenen Film Arasında”, *Aksaray Haberleri*, 2 Ocak 2017.

⁶⁰ “Somuncu Baba Aşkın Sırrı Filmi Avrupa’da Vizyona Giriyor”, *Aksaray Haberleri*, 26 Mayıs 2016

⁶¹ Hilmi Maktav, “Sinema ya da İlahi Aşk: İslami Sinemada Tasavvufi Yolculuklar”, *Sinema Araştırma Dergisi*, 1/2 (2010):35.

⁶² Aksaray şehri ile ilgili belli başlı çalışmalar: M. Hilmi, *Aksaray Tarihçesi*, Aksaray Vilayet Matbaası, Aksaray 1931; Konyalı, İbrahim Hakkı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi I-II*, Fatih Yay., İstanbul 1974; Başer, Şahin, *Aksaray’da Medfun Bulunan Zatların Kabri Şerifleri ve Türbeleri*, Prestij Matbaası, Aksaray 1995; Topal, Nevzat, *Anadolu Selçukluları Devrinde Aksaray*, Aksaray Valiliği Yay., Aksaray 2009; *Osmanlı Belgelerinde Aksaray Vilayeti*, (Haz. M. Taner Koltuk), Aksaray Valiliği Yay., Aksaray 2011; Yörük, Doğan, XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı (1500-1584), Tablet Kitabevi Yay., Konya 2005; Uçakçı, İsmail, *Sivas, Kayseri, Niğde, Aksaray, Nevşehir Yöresi Oğuz Boyları*, II, Bilgeoğuz Yay., İstanbul 2015; Tekeli, Osman, “Aksaray Vilayet Gazetesi’ne Göre Aksaray’ın Sosyal Kültürel ve Ekonomik Durumu 1926-1933”, *Niğde, Aksaray ve Nevşehir Tarihi Üzerine*, (Ed. Musa Şaşmaz), Kitabevi Yay., İstanbul 2008, ss. 185-237; Bay, Mustafa, *Salnamelerde Aksaray*, Aksaray Valiliği Yay., Aksaray 2013; Kaya, Erdoğan, *Tarihten Günümüze Aksaray*, 2013.

⁶³ Oral, M. Zeki, “Aksaray Tarihi Önemi ve Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, 5(1962):224.

yapılan filmde, çekimlerin çoğunluğunun burada gerçekleşmesi şehrin tanıtımında⁶⁴ büyük rol oynamıştır.

Kültürel olarak Aksaray ile bütünleşen Somuncu Babanın hayatına dair olan bu film; yuva kurmak, evlenmek gibi aile kavramları üzerine durarak, dönem ailesini izleyiciye sunduğu gibi Türk ailesindeki sarsılmaz karı-koca saygısını, sevgisini ve sadakatini⁶⁵ ele alarak eşler arası iletişimi görselleştirmiştir. Aynı zamanda kadının aile içerisindeki konumuna da değinilen filmde, özellikle “kadının fedakârlığı” üzerine durularak, kadına atfedilen sosyal statü İslamiyet ile birleştirilmiştir.

SOMUNCU BABA FİLMİNDE AİLE

İnsanlık tarihinin ilk beraberliği⁶⁶ ve içtimai bünyenin çekirdeğini⁶⁷ teşkil eden aile, eşler ve çocuklardan oluşan en küçük toplumsal birliktir. Tarihin uzun seyri içerisinde toplumların vazgeçilmez sosyal ünitesi⁶⁸ olma görevini daima koruyan aile, İslam’ın dünya mantalitesinde yer alan önemli sosyal müesseselerinin de başında gelmektedir. Tarihi süreçte değişim ve dönüşümlere tanıklık eden aile teşekkülü, hayatı kendi potasında değerlendirmeye tabii tutan İslam dini ile birlikte yeni boyutlar kazanmıştır. Türk İslam sentezinden geçen aile müessesesi, muhtelif ayet ve hadislerle teşvik edildiği⁶⁹ gibi aile fertlerini birbirine bağlayan manevi değerler ile bütünleştirilmiştir.

Türk İslam ailesinin beyaz perdeye yansıtıldığı “Somuncu Baba Aşkın Sırrı” filminde; “yuva kurmak”, “nikâh”, “eşler arası muhabbet, saygı ve mesafe”⁷⁰, “kadına, eşe verilen değer”, “baba nasihati”, “evlat”, “hayat mücadelesi”, “ilim”, “çalışkanlık”, “nimet”, “paylaşmak”, “kader”, “sabır”, “özlem”, “fedakârlık”, “vuslat” gibi belirleyici manevi değerlerin işlenmesi ve günümüz sarsılan aile yapısına örnek teşkil etmesi itibarıyla büyük önem arz etmektedir.

Aile Kurmanın Hukuki Dayanağı: Nikâh

İslam dini, getirdiği özel hüküm ve genel prensiplerle “fert ile toplum”, “iman ile ibadet”, “ahlak ile hukuk” ve “dünya ile ahiret” arasında denge ve bütünlük⁷¹ kurmuştur. İslam hukukuna göre, evlenmenin dini hükmü⁷² olan nikâh; bir kadın ve bir erkek arasında beraber yaşama imkânını doğuran, taraflara karşılıklı hak ve vazifeler yükleyen, rızai bir akit ve karşılıklı irade beyanlarının birbirine

⁶⁴ “Aşkın Sırrı Somuncu Baba Filminin Tanıtımı Yapıldı”, *Aksaray Haberleri*, 8 Aralık 2014.

⁶⁵ Eröz, Mehmet-Güler, Ali, *Türk Ailesi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 1977, s. 60.

⁶⁶ Doğan, İsmail, “Aile Kavramının Alanı”, *Türk Aile Ansiklopedisi*, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara 1991, I, 22.

⁶⁷ Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, XXXV. bs., Ötüken Yay. İstanbul 2013, s. 219.

⁶⁸ Aydın, Mehmet, “İslam’da Ailenin Yeri ve Önemi”, *Mehir*, Yaz 1998, s. 26.

⁶⁹ Aydın, Mehmet Akif, “Aile”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, TDV İslam Araştırma Merkezi Yay., Ankara 1989, II, 199.

⁷⁰ Akkoyun, “Aksaray’da Çekilen...”, s. 992.

⁷¹ Bardakoğlu, Ali, “Türk Aile Hukukunun Tarihi Gelişimi”, *Türk Aile Ansiklopedisi*, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara 1991, II, 611.

⁷² Aydın, “Aile”, *DİA*, II, 199.

muvafakatiyle⁷³ gerçekleşmektedir. İslam dininin aile düzeninde tesis ettiği en yüksek ideal, eşlerin karşılıklı hak ve sorumluluklarına yer vermesidir. Bu bağlamda aileyi meydana getiren nikâh, hukuki bir işlem olmasının ötesinde evlilik bağının kurulması itibariyle bireylere müşterek hayatı paylaşma, yeni alışkanlıklar kazanma ve toplum içinde evlilik sonucu kazanılan rolleri ve gereklerini yerine getirme sorumluluğu yükleyen⁷⁴ kültürel bir temsildir.

Somuncu Baba Aşkın Sırrı filminde, şahitler huzurunda, bir din büyüğü öncülüğünde⁷⁵ dini nikâhın gerçekleştirilmesi ve ailenin devamı için yapılan duanın, sinemanın dili olan görselliğe yansıtılması kültürel bir pratiği gözler önüne getirmiştir. İslam'ın aile perspektifinden, kareler sunan film; "sevgi", "yuva kurmak", "kader", "alinyazısı" ve "kadının eşin helali olması" teşekküllerini aile müessesesi ile birleştirdiği gibi aileyi meydana getiren "evlenme"⁷⁶ olayına açıklık getirip, evliliğin kişi için bir başlangıç olduğunu hatırlatmıştır. Bu bağlamda aile, muhakkak ki Türk İslam kültürünün bir taşıyıcısı⁷⁷ ve bu kültürü tarihsel gelişim içerisinde bugünlere sunan bir lokomotifidir. *Somuncu Baba Aşkın Sırrı* filmi de aileyi bu boyutlarıyla sinemaya aktarması ve Türk İslam ailesinin aidiyetlerini günümüz ailesine hatırlatması açısından önemlidir.

Eşler Arası İletişim

Aile, "sadakat", "sevgi", ve "dayanışma" üzerine⁷⁸ kuruludur. Birlik, beraberlik ve dayanışma içinde olmak, sevgi ve saygıyı aile ortamı içinde yaşamak ve yaşatmak, ailenin ve fertlerinin toplumdaki önemli rolünün ve işlevinin bir parçasıdır. Bu bağlamda aile teşekkülünü meydana getiren "Evlilik, bir iletişim ve etkileşim sistemi" olarak tanımlanabilir.⁷⁹

Dünyevi aşkın, sevginin en mükemmel şekli⁸⁰ olan ilahi aşka ulaşmanın bir yolu sayıldığı filmde; ilahi aşka giden yol mefkûresinin özü ve başlangıcı "insanı sevmek"ten⁸¹ geçmektedir. "İnsanı sevmeyen, hakkı sevemez; hakkı sevmeyen, aşka ulaşamaz" sözünün hassasiyeti boyutunda insan ile âlem arasındaki manaya nail olan *Somuncu Baba'nın*, sabır dolu bir hayat mücadelesi çerçevesinde ele alınan ailede; özünde sevgi,

⁷³ Ekinci, Ekrem Buğra, "İslam Hukukunda Nikah", *Türk Aile Ansiklopedisi*, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara 1991, III, 796.

⁷⁴ Birsen Gökçe, "Evlilik Kurumu ve Aile Yapısı İle İlişkileri", *Türk Aile Ansiklopedisi*, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara 1991, II, 509.

⁷⁵ Ekinci, "İslam Hukukunda Nikah", *TAA*, III, 796.

⁷⁶ Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s.220.

⁷⁷ Toğrol, Beğlan, "Kültür Taşıyıcısı Olarak Türk Ailesi: Doğudan ve Batıdan Örnekler", *Türk Aile Ansiklopedisi*, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara 1991, II, 719.

⁷⁸ Akin, Erkan, "Dayanışmanın İlk Durağı Aile", *Türk Aile Ansiklopedisi*, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara 1991, I, 310.

⁷⁹ Ergeshkyzy, Aziza, *Aile İçi Roller ve Manevi Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı*, Ankara 2012, s. 40.

⁸⁰ Çınar, Fatih, "Mecazi Aşktan İlahi Aşka", *Somuncu Baba İlim, Kültür ve Edebiyat Dergisi*, 160 (2014):56.

⁸¹ Öngören, Reşat, "Tasavvuf", *TDV İslam Ansiklopedisi*, TDV İslam Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2011, XL, 120.

saygı ve hoşgörü ile biçimlenmiş bağlar, ortak duygular ve değerler olan temalar işlenmiştir.

Ailenin temeli iki birey arasındaki ilişkidir.⁸² Ailenin sahip olduğu “anlayışı” tespit edebilmek için, onun fertlerinin birbirlerine karşı duydukları sorumlulukları, birbirlerine karşı olan görevlerini, birbirlerine karşı besledikleri duyguları bilmek gerekir. Bunun filmde işlenmesi, eşler arası iletişimin belli bir mesafe doğrultusunda olması, eşlerin birbirine empati ile yaklaşması evliliğin her yönden bir “paylaşma süreci”, olduğu mesajını vermiştir.

Babanın Aile İçindeki Yeri ve Önemi

Aile; anne, baba ve evlat münasebetleri temelinde⁸³ sosyal bir kurumdur. Türk İslam ailesinde önemli bir yere sahip olan baba, ailenin geçimini sağlamak, onlara bakmak, korumak ve yetiştirmekle⁸⁴ mükellef kişidir. Aynı zamanda ailedeki bireylerin potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için destekçi, yardımcı, adil ve şefkatlidir. Aile içerisinde önemli bir yere sahip olan baba, Türk aile sisteminin esasları çerçevesinde Türk devletlerinin bütün kuruluşlarında esas alınmıştır. Bu duruma bağlı olarak, eski Türk cemiyetindeki hususi mülkiyette, ferdi hukukta, hürriyet ve istiklal tutkunluğunda, insanları himayeye yönelik sosyal davranışlarda, adalet, dini tolerans anlayışlarında ve bu durumların gerçekleştirilmesinde, korunmasında görevli olan devletin “baba”⁸⁵ telakki edilmesinde Türk ailesinin ana, baba, evlat münasebetlerinde temellenen prensiplerini görmek mümkündür.

Manevi değerlerin aşılandığı, sevgi ve fedakârlığın modellediği⁸⁶ ailede, baba önemli bir yere sahiptir. Aile içerisinde otoriteyi temsil eden baba örneği; sevgi, saygı, fedakârlık ve himaye gibi ahlaki esaslar üzerine kurulan baba-evlat münasebeti nezdinde beyaz perdeye aktarılmıştır. Aynı zamanda “baba nasihati” çerçevesinde, babanın oğla verdiği “ilim”, “ahlak”, “öğrettiği meslek” ve “bu mesleğin sırrına ulaşmak” için evlada gösterdiği yol ön plana çıkarılmıştır. İnsanoğlunun hayatının her safhasında var olan baba öğüdünün, ele aldığımız Somuncu Baba Aşkın Sırrı filminde, evladın yönlendiricisi olması, babanın eğitici yönünü ortaya koymuştur. Aynı zamanda babanın evladı yetiştirmedeki etkinliğine örnek verilerek, günümüz ailesine gönderme yapılmış ve babanın aile içerisindeki yeri ve önemine vurgu yapılmıştır.

Kadının Fedakârlığı

Kadına, tarihi süreçte önemli bir cihetten bakılmıştır. Kadın, eşinin meşveret ortağı, hayat arkadaşı ve çocuklarının annesidir. Kadın biyolojik yapısı itibarıyla ailesine bağlı, eşinin ve çocuklarının bakımından sorumlu bir kişilik olarak

⁸² Ergeshkyzy, “Aile İçi Roller...”, s. 40.

⁸³ Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s.221.

⁸⁴ Koca, Salim, “Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, III, 8.

⁸⁵ Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s.221.

⁸⁶ Aydın, “İslam’da Ailenin Yeri ve Önemi”, s. 26.

algılanmıştır. Bu durum onun “analık işlevini”⁸⁷ daha çok ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda kadının en kutsal vazifesi anne olmak ve neslini korumaktır.

İslam dini kadına büyük önem vermiştir. Tasavvufta kadın, Allah’ın cemel sıfatının ortaya çıktığı bir obje⁸⁸ olarak görülmüş ve kadın aşkı, Allah’a âşık olma yolunda önemli bir başlangıcı⁸⁹ teşkil etmiştir. Ele aldığımız filmde, hem bir eş, hem bir anne rolünde karşımıza çıkan kadın karakteri, ilahi aşka giden yolda eşinin yoldaşı ve destekçisi olmuş ve hayat arkadaşının dualarıyla yanında olmuştur.

Aile içerisinde kadın, evini çekip çeviren elindeki bütün olanakları değerlendirerek evdeşine⁹⁰ destek olabilen bir karaktere sahiptir. Aile olmanın genel manasını yansıtan eşler arası sevgi ve saygının perdeye taşındığı filmde, kadının fedakârlığı, eşine verdiği destek, eşinin zorlu mücadelesinde göstermiş olduğu sabır ön plana çıkarılmıştır.

SONUÇ

Sinema II. Abdülhamid döneminde tüm zorluklara rağmen Osmanlı’ya getirilmiş ve böylelikle Türk sinema tarihi başlatılmıştır. Bu süreçten itibaren sinematografik imgeler toplumun sosyo-kültürel değişim ve dönüşümlerinde etkili olmaya başlamıştır. Gerek Muhsin Ertuğrul’un tek kişi hâkimiyeti, gerek yetersiz altyapı nedenleriyle ilerleme kaydedemeyen Türk sineması 1950’li yıllardan itibaren kendini yenilemeye başlamıştır.

1960’lı yıllardan itibaren toplumsal ve kültürel değişimler Türk sinemasında da görülmeye başlanmıştır. Yeşilçam filmleriyle dünyada adını duyurmaya başlayan Türk sineması ulusal, devrimci, hazretli, milli sinema akımlarıyla belirli çizgilerde ilerleme kaydetmiştir. Milli sinemayla birlikte Türk kültür birikimi beyaz perdeye yansıtılmış ve toplumsal konulara ağırlık verilmiştir.

Dinsel film türünün gelişim göstermesi ve ilerleyen süreçte günümüze kadar getirilerek, beyaz perdeye taşınması ile devam eden sürecin nihai örnekleri arasında yer alan Somuncu Baba Aşkın Sırrı filmi sinemanın dili olan görselliği ve işlediği konular itibarıyla büyük önem arz etmektedir. Zengin oyuncu kadrosu ile dört mevsimde çekimleri tamamlanan film, en çok izlenen filmler arasında yerini aldığı gibi Avrupa ülkelerinde de vizyona girmiştir.

Sevgi, saygı, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, özlem, vuslat, evlat, baba nasihatı, dayanışma, yardımseverlik gibi konuları ele alması ve bu konuları aile müessesesi ile birleştirmesi günümüz aile yapısına örnek teşkil etmiştir. Ele aldığımız filmde; anne, baba karakterlerinin günümüzdeki rolleri olan babanın eğitici ve öğretici yönü, annenin fedakârlığı, sabrı ve yine eşler arası iletişimin derecelerinin

⁸⁷ Akın, Erkan, “Ananın Aile İçindeki Rolü”, *Türk Aile Ansiklopedisi*, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara 1991, I, 110.

⁸⁸ Ethem Cebecioğlu, “Tasavvuf ve Kadın”, *Türk Aile Ansiklopedisi*, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., II, Ankara Aralık 1991, s. 650.

⁸⁹ Cebecioğlu, “Tasavvuf ve Kadın”, s. 652.

⁹⁰ Koca, “Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat”, s. 9.

görselleştirilmesi Türk-İslam kültürünün birikimlerinden mesajlar vermesi itibariyle büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Adanır, O. (2003). *Sinemada Anlam ve Anlatım*, Alfa Yay., İstanbul.
- Ahmedova, Z. (2006). *Türkler Arasında Tasavvufun Yayılmasında Tasavvufun Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara.
- Akın, E. (1991). Ananın Aile İçindeki Rolü, *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara, I.
- Akın, E. (1991). Dayanışmanın İlk Durağı Aile", *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara, I.
- Akkoyun, T. (2005). "Türk Sineması Neyi Temsil Ediyor?", *Tarih ve Düşünce*.
- Akkoyun, T. (2016). Aksaray'da Çekilen Somuncu Baba Filminin Sinema Tarihimizdeki Yeri Hakkında Tarihi Bir Değerlendirme, *Uluslararası Aksaray Sempozyumu*, 27-29 Ekim 2016 Aksaray, Aksaray Üniversitesi somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yay., Aksaray.
- Akkoyun, T. (2017). Türk Kültürünün Sinemaya Yansıması Üzerine Bir Tarih Araştırması, *I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, 20-21 Mayıs 2017, Bosna-Hersek, Bildiri Özetleri, Saraybosna.
- Alkan, A. (1991). Şehir, Şehirleşme ve Aile, *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara, III.
- Altıntaş, H. (1986). *Tasavvuf Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara.
- Aydın, M. (1998). "İslam'da Ailenin Yeri ve Önemi", *Mehir*.
- Aydın, M. A. (1989). Aile, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara, II.
- Bağır, M. (2016). *Türk Sinemasında Tarihi Film Olgusu*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Sinema ve Televizyon Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Bardokoğlu, A. (1991). Türk Aile Hukukunun Tarihi Gelişimi, *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara, II.
- Bay, M. (2013). *Salnamelerde Aksaray*, Aksaray Valiliği Yay., Aksaray.
- Beşer, Ş. (1995). *Aksaray'da Metfun Bulunan Zaatların Kabr-i Şerifleri ve Türbeleri*, Prestij Matbaası, Aksaray.
- Cebecioğlu, E. (1997). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yay., Ankara.
- Cebecioğlu, E. . (1991). Tasavvuf ve Kadın, *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara, II.
- Çınar, F. (2014). "Mecazi Aşkta İlahi Aşka", *Somuncu Baba İlim, Kültür ve Edebiyat Dergisi*, 160.
- Doğan, İ. . (1991). Aile Kavramının Alanı, *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara, I.
- Ekinci, E. B. . (1991). İslam Hukukunda Nikah, *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara, III.
- Ergeshkyzy, A. (2012). *Aile İçi Roller ve Manevi Yaklaşım*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Eröz, M., Güler, A. (1977). *Türk Ailesi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara.
- Gökçe, B. . (1991). Evlilik Kurumu ve Aile Yapısıyla İlişkileri, *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara, II.
- Güngör, E. (1984). *Dünden Bugünden Tarih-Kültür-Milliyetçilik*, Mayaş Yay., Ankara.

- Hızlı, M. (1987). Somuncu Baba, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/2.
- Kafesoğlu, İ. (2013). *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yay., İstanbul.
- Kale, Ö. (2009). *Türk Sinemasını Besleyen Romanlar (1922-1946)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Karazeybek, M. (2016). Afyonkarahisar-Sandıklı'da Koyun Baba Zaviyesi, *Uluslararası Nehrin Piri Koyun Baba Sempozyumu*, 13-14 Mayıs 2016 Çorum, Hitit Üniversitesi Yay., Çorum.
- Kasım, M., Atayeter, H. D. (2012). 1960'lı Yıllarda Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1/4.
- Koca, S. (2002). Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, III.
- Konyalı, İ. H. (1974). *Abideleri ve Kitabeleri İle Niğde Aksaray Tarihi I-II.*, Fatih Yay., İstanbul.
- Köprülü, F. (1984). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara.
- Künüşen, H. , Künüşen, Ş. (2002). Sinemanın Türkiye'ye Girişi ve İlk Yılları, *Türkler Ansiklopedisi* Ankara, XV.
- Maktav, H. (2010). Sinema ya da İlahi Aşk: İslami Sinemada Tasavvufi Yolculuklar, *Sinema Araştırma Dergi*, 1/2.
- Nurbaki, H. (1985). *Anadolu Mucizesi*, Damla yay., İstanbul.
- Onaran, A. Ş. (1994). *Türk Sineması*, Kitle Yay.
- Oral, M. Z. (1962). Aksaray Tarihi Önemi ve Vakıfları, *Vakıflar Dergisi*, 5.
- Öngören, R. (2011). Tasavvuf, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara, XL.
- Özgüç, A. *100 Filmde Başlangıcından Günümüze Türk Sineması*, Bilgi Yay.
- Özköse, K. (2003). Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında Tasavvufu Zümre ve Akımların Rolü, *Cumhuriyet Üniversitesi ve İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas, 7/1.
- Özön, N. (1970). *Fuat Uzkımay*, TSD Yay.
- Özön, N. (2008). *Sinema Sanatına Giriş*, Agora Kitaplığı Yay., İstanbul.
- Tekeli, O. (2008). "Aksaray Vilayet Gazetesine Göre Aksaray'ın Sosyal Kültürel ve Ekonomik Durumu 1926-1933", *Niğde, Aksaray ve Nevşehir Tarihi Üzerine*, Kitabevi Yay., İstanbul.
- Tezcan, M. (1972). Toplumsal Yaşantımızda Sinema ve Halk Eğitimindeki Rolü, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Ankara, 5/3.
- Togan, A. Z. V. (1981). *Tarihte Usul*, Enderun Yay., İstanbul.
- Toğrol, B. (1991). Kültür Taşıyıcısı Olarak Türk Ailesi: Doğudan ve Batıdan Örnekler, *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara, II.
- Topal, N. (2011). *Anadolu Selçukluları Devrinde Aksaray*, Aksaray Yay., Aksaray.
- Tosun, N. (1991). "Türk Sinemasında Aile", *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara, III.
- Tosun, N. (1991). Aile Filmleri, *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara, III.
- Uçakçı, İ. (2015). *Sivas, Kayseri, Niğde, Aksaray, Nevşehir Yöresi Oğuz Boyları*, Bilge Oğuz Yay., İstanbul.

- Uzdu, H. (2016a). Modernleşme Sürecinde Türk Sineması ve Din, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42.
- Uzdu, H. (2016b). Türk Sinemasında Din İmgesi Üzerine Din Sosyolojisi Açısından Bir Bakış Denemesi, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5.
- Yağmur, M. (2016). "Sinemanın Osmanlı Devletine Gelişi ve İlk Film Gösterileri", *Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, 13-15 Ekim 2016 Elazığ, Asos Yay., Elazığ.
- Yenen, İ. (2011). *Toplumsal Tezahürleri Bağlamında Türk Sinemasında Din Dindarlık ve Din Adamı Olgusu*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Yenen, İ. (2012). Türk Sinemasında İslamcılık Pratiği: Milli Sinema Örneği, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1/3.
- Yıldırım, T. (2015). Türk Sinema Tarih Yazımı ve Türler: Yeşilçam'ın Oluşum Döneminde Başat Türlerin Eleştirel Söylem Üzerinden Tanımlanması (1948-1959)", *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, 1/72.
- Yörük, D. (2005). *XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı (1500-1584)*, Tablet Kitapevi Yay., Konya.
- Zengin, H. K. (2016). Kitap Tanıtımı: Sinema ve Din Eğitimi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ankara, 7/2.

Açık Oturum

MTTB Milli Sinema Açıkoturum, MTTB Sinema Kulübü Yay., İstanbul 1973.

Gazeteler

Aksaray Haberleri, 7 Nisan 2016.

"Aşkın Sırrı Somuncu Baba Filminin Tanıtımı Yapıldı", Aksaray Haberleri, 8 Aralık 2014.

"Aşkın Sırrı Somuncu Baba İsimli Kitap Çıktı", Aksaray Haberleri, 10 Aralık 2013.

"Somuncu Baba Aşkın Sırrı Filmi Avrupa'da Vizyona Giriyor", Aksaray Haberleri, 26 Mayıs 2016.

"Somuncu Baba Aşkın Sırrı Filmi En Fazla İzlenen Filmler Arasında", Aksaray Haberleri, 2 Ocak 2017.

"Somuncu Baba Aşkın Sırrı Filminin Galası Yapıldı", Aksaray Haberleri, 23 Mart 2016.